

לכה אה עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תקפד
ערש"ק פרשת משפטים ה'תשע"ז

מדוע הקנס הוא בטביחה ומכירה בלכד?

מטבע של אש המסירת נפש

פלוגתת בבלי וירושלמי בגדר שעבוד ערב

ביטחון בה' לזרעא חייא וקיימא

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת משפטים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תקפד), והוא אוצר בלום בעניי הפרשה מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש

ת.ד. 2033

כפר חב"ד 6084000

03-738-3734

Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office

1469 President St. #BSMT

Brooklyn, NY 11213

United States

(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,

הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

תוכן הענינים

ה מקרא אני דורש

מדוע הקנס הוא במביחה ומכירה בלבד?

מדוע קונסים את הגנב כי ביטל את השור ממלאכתו, הרי מדובר על דבר מועט בלבד? / איך אפשר לומר שנתכזה הגנב בנשיאת השה, הרי גנב בסתר, כאשר איש לא ראהו? / ביאור טעמים של ר"מ וריב"ז בחילוק בין שור ושה דאזלי לשיטתייהו

(עי'פ לקוטי שיחות חט"ז עמ' 258 ואילך)

ט פנינים עיונים וביאורים קצרים

מדוע נענש בעל השור על נוקיו? / ארץ ששוללת עקרות

י יינה של תורה

מטבע של אש המסירת נפש

הקב"ה וישראל - "שתי חצאי צורות" / מחצית השקל - מסירת הנפש להשי"ת / נתינת כל המציאות להשי"ת ב"מטבע של אש" / "מחצית השקל" - יסוד כללות עבודת השי"ת

(עי'פ לקוטי שיחות חל"א עמ' 132 ואילך)

יד פנינים דרוש ואגדה

האם "אתה" עובר עבירה או רק "הוא"? / גם המצוי וה"הווה" בא מ"דבר הכתוב"

יד חידושי סוגיות

פאוגתת בבלי וירושלמי בגדר שעבוד ערב

יסיק דנחלקו הבבלי והירושלמי בדין ערב לאחר מתן מעות, ויתלה זה בגדר שעבוד ערב בלא קנין אי הוי כאילו לזה בעצמו או שקיבל עליו חיוב צדדי

(עי'פ לקוטי שיחות חכ"ז עמ' 145 ואילך)

יט תורת חיים

ביטחון בה' לזרעא חייא וקיימא | לא תהיה... עקרה בארצך (כג, כז)

כא דרכי החסידות

סדר בלימוד החסידות

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

מדוע הקנס הוא בטביחה ומכירה בלבד?

מדוע קונסים את הגנב כי ביטל את השור ממלאכתו, הרי מדובר על דבר מועט בלבד? / איך אפשר לומר שנתבזה הגנב בנשיאת השה, הרי גנב בסתר, כאשר איש לא ראהו? / ביאור טעמים של ר"מ וריב"ז בחילוק בין שור ושה דאזלי לשיטתייהו

בפרשתנו בא הדין של תשלומי ארבעה וחמשה: "כי יגנוב איש שור או שה, וטבח או מכרו, חמשה בקר ישלם תחת השור, וארבע צאן תחת השה" (כא, לו).
ובפירוש רש"י מביא שני טעמים להבדל בין שור (שמשלם "חמשה") לשה (שמשלם רק "ארבע"):

"אמר רבן יוחנן בן זכאי: חס המקום על כבודן של בריות – שור שהולך ברגליו, ולא נתבזה בו הגנב לנושאו על כתפו, משלם חמשה; שה שנושאו על כתפו, משלם ארבעה, הואיל ונתבזה בו. אמר רבי מאיר: בוא וראה כמה גדולה כוחה של מלאכה – שור שביטלו ממלאכתו, משלם חמשה; שה שלא ביטלו ממלאכתו, ארבעה."

והנה, מקור שני טעמים אלו הוא במכילתא על אתר, וכן בגמרא (בבא קמא עט, ב. תוספתא שם פ"ז ה"ג) ובמדרש תנחומא (נח ד); אך שם הובא טעמו של ר' מאיר ראשון, לפני טעמו של ריב"ז (ראה גם משנ"ת במדור זה אשתקד, עיי"ש).

ולכאורה נראה, שבאמת טעמו של רבי מאיר מיושב יותר (ראה גם שיטה מקובצת לב"ק שם. מפרשי העין יעקב שם. ועוד):

לפי רבי מאיר מובן מדוע חילק הכתוב בין שור לשה דוקא במקרה ש"טבח או

מכרו – כי אז מרגישים ההבדל ביניהם לענין ביטול מלאכה: ע"י טביחת השור מתבטלת המלאכה שאפשר לעשות על ידו, ואילו בטביחת השה אין ביטול מלאכה; ועד"ז במכירה, שע"י מכירת השור מפסיד בעל השור (לא רק את השור עצמו, אלא גם) את ה"מלאכה" השייכת להשור, ואילו במכירת השה אין דבר זה.

אך לפי ריב"ז – ההבדל בין שור לשה אינו שייך להטביחה והמכירה, אלא הוא נעשה מיד בשעת הגניבה, שבעת גניבת השה יש להגב בזיון (כי צריך "לנושאו על כתפו"), משא"כ בעת גניבת השור;

ומעתה קשה: למה חילק הכתוב בין שור לשה דוקא אם "טבחו או מכרו"? הי' צריך לחלק ביניהם גם לענין תשלומי הכסף שמשלם הגנב – במקרה שלא טבח ולא מכר – שהגנב שה ישלם פחות מאשר הגנב שור!

ומקרא מלא מפורש בפרשתנו (כב, ג) שבענין זה אין הבדל בין שור לשה: "אם המצא תמצא בידו הגניבה, משור עד חמור עד שה – חיים שנים ישלם".

ב. ולהעיר, שגם בטעמו של ר' מאיר יש לדון:

לכאורה, הענין של "ביטול מלאכה" בשור הוא דבר מועט, שהרי חרישת השדה – שלשם כך משתמשים בשור – אינה דבר הנעשה מדי יום ביומו אלא לכל היותר פעמיים בשנה, וגם אז – רק שעות מסוימות מתוך היום וכו'.

יתירה מזו: יש שוורים שאינם מתאימים לחרישה (ולמלאכה בכלל)! ומסתבר שגם בנידון דידן כן הוא, שהרי הכתוב מזכיר אפשרות שהגנב טבח את השור (ואדרבה, "וטבחו" בא בכתוב לפני "ומכרו") – ומזה שהגנב טבח את השור משמע שאין שור זה ראוי למלאכה, שאם כן הי' משאירו או מוכרו לצורך מלאכה (ראה ב"ק מו, א ששור הראוי לחרישה יקר יותר מאשר שור המיועד לאכילת בשרו).

אלא י"ל, שרבי מאיר אזיל לשיטתו הידועה אשר "חיישינן למיעוטא" (יבמות סא, ב. וש"נ) – חוששים גם למיעוט. ולכן גם בענינו, חוששים למיעוט השוורים שיישחטו למרות שהם כן ראויים למלאכה, וחוששים בכלל לענין זה של ביטול מלאכה – למרות שמדובר בשעות מועטות מתוך כלל חיי השור – עד כדי חיוב הגנב בתשלום של כל שווי השור (ועפ"ז יומתק שרש"י כתב בפירושו את שמו של ר' מאיר, אף שדרכו להביא את דברי חז"ל שלא בשם אומרם – לרמוז לזה שר"מ לשיטתי).

ג. ובביאור שיטת ריב"ז – שמתחשבים בבזיון הגנב בשעת גניבת השה דוקא אם "טבחו או מכרו" (ולא במקרה שגנב סתם ובא לשלם תשלומי כפל, כנ"ל ס"א) – יש לומר, ובהקדים קושיא פשוטה (ראה גם חדא"ג מהר"ל לב"ק שם):

הגנב הרי מבצע את גניבתו בפתר, כשאין איש רואהו; אם כן, מה שייך לומר שבעת

גניבת השה ונשיאתו על כתפו התבזה הגנב – כאשר איש לא ראה אותו בכך? הרי לא הי' לו בפני מי להתבייש!

[ולהעיר מתרגום יונתן בן עוזיאל כאן, שנראה מדבריו שנקט בעין דברי ריב"ז, אך לא שהגנב התבייש בגניבת השה, אלא שהוא הצטער והתאמץ בנשיאתו על כתפיו. ודו"ק].

אך הענין בזה:

הבזיון לגנב אינו בעת הגניבה, שהיתה בסתר, אלא בבית הדין, כאשר מספרים שם על כך שהוא גנב שה – שאז נעשית הבושה, כאשר הנוכחים יודעים ומבינים כי גניבת שה מתבצעת על ידי נשיאתו על הכתף.

ויומתק בזה השינוי בין לשון רש"י ללשון המדרש תנחומא:

במדרש תנחומא (הנ"ל ס"א) הגירסא היא: "חס הקב"ה אפילו על גנב", ואילו רש"י כותב סתם "חס המקום על כבודן של בריות". ולפי דרכנו מובן הדבר, כי (אליבא דרש"י) לא מדובר כאן על כבודו של הגנב בעת הגניבה, אלא על כבודו בשעת העמידה בדין – לאחר שעבר זמן מאז הגניבה, ובינתיים הוא נתפס והבין את טעותו ואת ההפסד שיהי' לו כתוצאה מהגניבה, ובא לידי חרטה כו' וממילא עתה אין הוא כ"כ בגדר "גנב" ממש; ולכן אי אפשר להביא מזה הוכחה גמורה ש"חס הקב"ה אפילו על גנב", אלא רק ש"חס המקום על כבודן של בריות".

ד. ומעתה יתבאר זה שמתחשבים בבזיון – זה שנשא את השה על כתפו – דוקא אם "טבחז או מכרו", ולא בכל גניבה:

כאשר מביאים אדם לדין באשמת גניבה סתם – אין נפק"מ במהותו של הדבר הנגנב, שהרי "כל דבר בכלל תשלומי כפל, בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח חיים" (פרש"י פרשתנו כב, ג), ומה ששואלים ומבררים הוא (לא מה היתה הגניבה – כלי, שה או שור – אלא) כמה השווי של הגניבה. ונמצא, שזה שהדבר הנגנב הי' שה, כך שהגנב הי' צריך לנושאו על כתפו – אינו מודגש;

אולם כאשר מביאים אדם לדין באשמת טביחה ומכירה, מתוך כוונה לחייבו בתשלומי ארבעה וחמישה – כאן בהכרח להיכנס ולדעת מהותו של הדבר הנגנב, שהרי "אין מדת תשלומי ארבעה וחמישה נוהגת אלא בשור ושה בלבד" (כדברי רש"י על אתר). ואז דוקא נעשה הבזיון לגנב, כיון שמדברים על כך שהוא גנב שה, כך שהוא נשאו על כתפו – ו"נתבזה בו".

ה. ועדיין צ"ב, דסוף סוף איך יתכן שבשביל בזיון קל כזה ירוויח הגנב כ"כ הרבה, ובמקום לשלם "חמשה" ישלם רק "ארבע" – כלומר: שהרוויח ערך של שה שלם?!

ועוד זאת, שיש סברא לומר שזה ש"נתבזה בו" הוא טעם להחמיר על הגנב – שהוא

כ"כ "אדוק" בענין הגניבה, עד שאינו יכול להתאפק מלגנוב אפילו כאשר זה קשור עם בזיון! ...!

וכדי ליישב זה, מדגיש רש"י את שמו של ר' יוחנן בן זכאי (אף שבדרך כלל מביא רש"י דברי חז"ל שלא בשם אומרם) – שלשיטתי אזיל:

ר' יוחנן בן זכאי הי' זהיר ביותר בכבוד הבריות, עד כדי כך ש"אמרו עליו על ריב"ז, שלא הקדימו אדם שלום מעולם, ואפילו נכרי בשוק" (ברכות יז, א).

ולשיטתו זו סובר ריב"ז גם בעניננו, שיש להתחשב ביותר בכבוד הבריות – וכהדגשתו: "חס המקום על כבודן של בריות", ובמילא בעניננו נקטינן לקולא ומפחיתים בעונשו של גונב שה בגלל הבזיון שהי' לו, אף שהוא בזיון קל וכו' (ובפרט לפי הנ"ל סוף ס"ג שמן הסתם כבר נתחרט הגנב על מעשהו ועשה תשובה).

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

וע"כ פירשו שבא הכתוב להשמיענו דברים אחרים, וק"ל.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ו עמ' 329 ואילך)

ארץ ששוללת עקרות

לא תהי' משכלה ועקרה בארצך

אם תעשה רצוני

(כג, כו. רש"י)

יש לחמוה, כיון שברכה זו היא על תנאי ד"אם תעשה רצוני", מדוע ניתנה הברכה רק "בארצך", ולא בכל מקום שישאל עושים רצונו של הקב"ה?

ויש לבאר בפשטות:

הפירוש ד"לא תהי' משכלה גו' בארצך" הוא שברכה זו אינה רק להעושה רצונו של הקב"ה, שלא יהי' אצלו "משכלה ועקרה", אלא "לא תהי' משכלה גו' בארצך", כלומר, שהברכה היא לארץ, ש"אם תעשה רצוני" משתנה מבעה להיות ארץ שאין בה "משכלה ועקרה".

ונמצא, שהוספת התיבה "בארצך" לא באה להגביל ברכה זו, אלא אדרבה, להגדיל את הברכה הבאה על ידי עשיית רצונו של הקב"ה, שהברכה תהי' לא רק לאדם העושה רצונו, אלא מביאה ברכה לכל ארץ ישראל כולה.

ועפ"ז מובן בפשטות הטעם שברכה זו היא רק "בארצך" ולא בחוץ לארץ - דכיון שא"י הוא המקום המיוחד והנעלה שהכין הקב"ה עבור בני" (כמפורש בפסוקים שלפנ"ז "ולהביאך אל המקום אשר הכינותי" (כג, כ)), לכן, עשיית רצונו ית' בארץ זו פועלת ברכה מיוחדת לכל הארץ כולה, משא"כ בחו"ל נמשכת הברכה ד"לא תהי' משכלה ועקרה" רק לאדם זה העושה רצונו ה'.

(ע"פ לקוטי שיחות חל"א עמ' 128 ואילך)

מדוע נענש בעל השור על נזקיו?

וכי יגח שור את איש גו' ומת, סקול יסקל השור גו' ובעל השור נקי. ואם שור נגח הוא מתמול שלשום גו' השור יסקל וגם בעליו יומת

(כא, כח-כט)

בנוגע לדין בעל שור תם שהמית "ובעל השור נקי" איתא במכילתא: "ר"י בן בתירה אומר, נקי מידי שמים. . שמעון בן עזאי אומר. . נקי מחצי כופר. . ר"ג אומר. . נקי מדמי עבד. . רע"ק אומר. . נקי מדמי ולדות".

והנה, ידועה החקירה בטעם מיתת בעל שור המועד שהמית, די"ל בב' אופנים: א. שהוא עונש על אשר לא שמר את שורו כדבעי. ב. שהוא משום שהשור הוא ממונו, ולכן פעולות השור נחשבות לחטא גם לבעליו, ובדוגמת מה שחזרו נקראת ידו (ראה ב"מ י, ב).

ועפ"ז יש לפרש פלוגתת ר"י בן בתירה וחביריו בפירוש "בעל השור נקי", דנחלקו בחקירה זו. דהרי, באם אמרינן דטעם מיתת בעל השור הוא משום שלא שמר שורו, למה לי קרא לפרש שבשור "תם" אין מיתה זו, דפשיטא שפטור ממיתה, דמאי הוי לי' למיעבד.

אך באם אמרינן כאופן הב', דמיתת בעל השור היא משום שממונו המית, שפיר הי' סברא לומר שכמו שבמועד מתחייב מיתה מפני ששורו המית, כן יהי' גם בתם.

וע"כ, ר"י בן בתירא דסבירא לי' כאופן הב' פירש דבא הכתוב להשמיענו שבעל השור נקי, כי בלי הקרא הי' אפשר לחשוב שחייב הוא. אך חביריו סבירא להו כאופן הא', ולדעתם אין סברא כלל לחייב את בעל שור התם - במיתה,

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מטבע של אש המסירת נפש

הקב"ה וישראל - "שתי חצאי צורות" / מחצית השקל - מסירת הנפש להשי"ת / נתינת כל מציאותו להשי"ת ב"מטבע של אש" / "מחצית השקל" - יסוד כללות עבודת השי"ת

בדיני מצות נתינת מחצית השקל, הנקראת ב"שבת שקלים", מוצאים אנו לכאורה דבר והיפוכו:

מחד, המצוה נעשית דוקא **במחצית** שקל ולא בדבר שלם, והדבר מודגש במיוחד בלשון הפסוק, שהרי השקל הוא "עשרים גרה", ויכול היה הכתוב לכתוב את מחצית השקל במספר שלם - "עשר גרה", ומכל מקום כתב "מחצית השקל" (תשא ל, יג) להדגיש שמצותו במחצית דוקא. וגם לדורות נקבעה הלכה "שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן, אפילו היה אותו מטבע גדול משקל הקודש" (רמב"ם הל' שקלים פ"א ה"ה), שהעיקר אינו שווי המחצית, אלא שיהא חצי ולא שלם.

ומאידך, נפסקה הלכה שנתנית חצי השקל צריכה להיות בשלימות ובבת אחת, ש"אינו נותנו פעמים רבות היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת" (רמב"ם שם ה"א), ומכאן חזינן שבנתינת מחצית השקל מדגישה תורה את השלימות, שצריך ליתן כל הסכום בפעם אחת, שדין זה הוא חידוש לגבי שאר חיובי ממון שלא מצינו בהם חובה לשלם הכל יחד.

ויש לבאר תוכנה הפנימי של מצות מחצית השקל על דרך המוסר והחסידות, כיצד באה היא לידי ביטוי בעבודתו התמידית של יהודי, ואזי יתבאר אשר דוקא משום היות המצוה ב"מחצית" - נתינתה היא בשלימות ובבת אחת.

הקב"ה וישראל – "שתי חצאי צורות"

עניי קדושה בכלל ועסקי בית המקדש בפרט צריכים להיות כולם שלמים ותמימים: כלי שרת מתקדשים דוקא שלמים ומלאים (זכחים פח, א), הקרבנות תמימים הם בלא מום, וגם הכהן המקריב צריך להיות תמים. וממילא ייפלא אשר במצות מחצית השקל ציוותה תורה ליתן דוקא מחצית ולא דבר שלם.

וביארנו בזה בסה"ק (אור התורה) (לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק) תשא עמ' א'תתמוז), אשר "הקב"ה וישראל הם כשני חצאים", ועל דרך מה שפירש הרב המגיד ממעזריטש (אור תורה מה, ד) על הפסוק "עשה לך שתי חצוצרות", ש"חצוצרות" נטריקון "חצאי צורות", "שהקב"ה וכנסת ישראל הם כשתי חצאי צורות", ושניהם יחד נחשבים כ"צורה שלימה".

ומה שנחשבים ישראל וקוב"ה כשני חצאים של צורה אחת כביכול, מובן הוא על פי המבואר בריש ספר התניא (פ"ב) שנשמת כל איש ישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש", והיינו שאין הנשמה מציאות נפרדת שמתחברת עם הקב"ה, אלא שמלכתחילה היא מאוחדת עם הקב"ה, "חלק אלוה ממעל ממש".

וזהו תוכנה של מצות מחצית השקל, שיבוא האדם לידי הכרה והרגשה שנשמתו אינה אלא "מחצית", והמחצית השניה הוא הקב"ה, ואי לכך הרי הוא שואף ומשתוקק להידיבק בהשי"ת שהוא "חצי צורה" השני.

מחצית השקל – מסירת הנפש להשי"ת

והנה, מה שבא האדם לידי הכרה והרגשה שנשמתו היא "חצי צורה" ו"חלק אלוה ממעל ממש", מתבטא בעיקר בענין של "מסירת נפש":

דכאשר מוסר איש ישראל נפשו על קדושת ה', הרי אין הדבר בא "מחמת דעת והתבוננות בה' כלל, אלא בלי שום דעת והתבוננות, רק כאילו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד, בלי שום טעם וטענה ומענה כלל". וטעם הדבר מה שמופרך אצל יהודי להיפרד מהקב"ה, הוא "משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש" (תניא פ"ח), והאדם מרגיש שהשי"ת הוא כל חיותו ומציאותו ואינו יכול להיפרד ממנו.

וזהו ענינה הפנימי של מצות מחצית השקל, שהיהודי מרגיש כיצד הקב"ה הוא "חצי צורה" שלו, ו"מאיר ומחיה כל הנפש" שלו, וממילא ברור אצלו "בלי שום טענה ומענה", שאי אפשר להפריד בין שני ה"חצאי צורות" – בין הנשמה להשי"ת, והרי הוא מוסר נפשו על אמונת שמו ית'.

נתינת כל המציאות להשי"ת ב"מטבע של אש"

ומעתה מובן מדוע נתינת מחצית השקל היא בבת אחד דוקא, ולא "היום מעט ולמחר מעט":

כאשר יהודי עומד במצב שמרגיש שהקב"ה ונשמתו הם "שני חצאי צורות", הרי לא יתכן מצב שהוא נותן ומוסר להשי"ת רק מעט מכחותיו ומעניניו, שהרי הוא והקב"ה מציאות אחת, וממילא הוא נותן את כל מציאותו להשי"ת.

והדבר בא לידי ביטוי בענין המסירת נפש, שהלא אין שיך לומר שיש לו לאדם "הרבה" מסירת נפש או "מעט" מסירת נפש, אלא האדם מוסר נקודת חיותו להשי"ת, ומוסר נפשו בבת אחת ולא "היום מעט ולמחר מעט", אלא "נותנו כולו כאחת".

ונמצא שדוקא משום שענינה של המצוה הוא "מחצית", שמרגיש איך שהקב"ה ונשמתו הם "חצאי צורות", הדבר גורם שיתן כל כולו "כאחת", ולא יתכן שיתן רק חלק ממציאותו להשי"ת.

ובכך יש לבאר גם מה שאמרו חז"ל (ירושלמי שקלים פ"א ה"ד ובכ"מ) שהקב"ה הראה לו למשה "מטבע של אש" ואמר לו "כזה יתנו", שבזה הראה לו הקב"ה שתוכנה של מצוה זו אינו נתינה ממונית בלבד, אלא "מטבע של אש", נתינה החדורה באש הנשמה שהיא "חלק אלוהי ממעל ממש" ואינה יכולה להיפרד ממנו ית', עד אשר הדבר מתבטא בעבודת "אש" המסירת נפש.

"מחצית השקל" – יסוד כללות עבודת השי"ת

והנה, חצאי השקלים בגשמיות היו משמשים בעיקר כשכיל קרבנות ציבור במשך השנה כולה. ומזה מובן אשר מצות מחצית השקל היא מצוה יסודית וכללית לכל המצוות כולן, שהרי עבודת הקרבנות נקראת בשם "עבודה" סתם (ראה מפרשי המשנה אבות פ"א מ"ב), כי היא רומזת על כללות עבודת האדם שהיא קירוב האדם להשי"ת.

דהנה, נתבאר בספר התניא (פכ"ה) ש"קיום התורה ומצותיה, תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' על יחודו, שיהיה קבוע בלבו תמיד ממש יומם ולילה, לא ימיש מזכרונו, כי בזה יוכל לעמוד נגד יצרו לנצחו תמיד בכל עת ובכל שעה". וכבר נתבאר למעלה שענין המסירת נפש הוא שמרגיש את היותו "מחצית" בלבד, ואינו יכול להיפרד בשום אופן מהמחצית השניה, הוא השי"ת.

וכאשר מקיים האדם את המצוות מתוך הרגש ענין המסירת נפש, ומרגיש עצמו מחצית בלבד, הרי עבודתו את השי"ת היא בשלימות, כי יודע ומכיר שאינו עובד בכח עצמו, אלא הקב"ה הוא הנותן לו כח לעשות חיל, שנותן לו את הכחות הדרושים להצליח בעבודתו, ו"אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו" (סוכה נב, ב).

והעסק בתורת מחצית השקל, שניתן "כולו כאחת, בפעם אחת", ימהר ויחיש ביאת הגאולה שתבוא גם היא בבת אחת, כי "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה", ואזי "מיד הן נגאלין" (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה), שלא בסדר והדרגה אלא בבת אחת.

פנינים

דרוש ואגדה

האם "אתה" עובר עבירה או רק "הוא"?

ואשר לא צדה והאלקים אנה לידו ושמתי
לך מקום אשר ינום שמה

(כא, יג)

בכתבי האריז"ל (שער הפסוקים כאן) מקשה, מדוע כתוב תחילה "אנה לידו" לשון נסתר, ואחר כך "ושמתי לך" לשון נוכח, ולכאורה הי' צריך להיות כתוב "ושמתי לו מקום"?

ויש לבאר הדברים על פי המבואר בלקוטי תורה (לכ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע, פ' ראה לב, ג) בענין הכתוב "קראו שם פרעה" (ירמ' מו, יז), שכל עניני הקליפות מקומם "שם", היינו, במקום אחר שאינו מקומם של ישראל.

כי, הרצון לעשות היפך רצון ה' אינו "נוכח" וקיים באיש ישראל מצד עצמו, שהרי נשמתו קדושה היא, ואינה שייכת לעבור על רצונו יתברך. ורק היצר הרע ונפשו הבהמית הם הפועלים את האפשרות לעבור עבירה ר"ל.

ועל פי זה יובן מה שכתוב "והאלקים אנה לידו" לשון נסתר, כי ענין החטא אינו "נוכח" באיש ישראל מצד עצמו, אלא מגיע מ"שם" – ממקום הקליפה ויצרו הרע. ולכן אין העבירה מתייחסת להאדם עצמו, "אנה לידך", אלא "לידו" לשון נסתר, הוא יצרו הרע.

אמנם, ע"י העבירה נעשה פגם גם בנשמה הקדושה, והנשמה צריכה לעבור ולתקן את הפגם. ולכן כתוב בתיקון החטא "ושמתי לך" לשון נוכח, כי תיקון החטא צריך להיות ע"י נפש האלקית.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ט עמ' 302)

גם המצוי וה"הווה" בא מ"דבר הכתוב"

וכי יגח שור

אחד שור ואחד כל בהמה ח' ועוף אלא שדבר הכתוב
בהווה

(כא, כה. רש"י)

יש לפרש כלל זה "דבר הכתוב בהווה" (שמביאו רש"י בפרשתנו עוד כמה פעמים (כב, יז. שם, כא. שם, ל)) בדרך הדרוש והרמז:

כאשר מתרחש בעולם מאורע שהוא נגד הטבע ויוצא מגדר הרגיל, אזי ניכר לכל ש"מאת ה' היתה זאת" ואין זה "מקרה" ח"ו.

אך במאורעות ודברים רגילים, עלול האדם לחשוב שאינם מגיעים מכח הבורא, אלא כך הוא דרכם וטבעם של הנבראים, וה"עולם כמנהגו נוהג" מעצמו ח"ו.

ועל זה בא הכלל – "דבר הכתוב בהווה". שגם ה"הווה", שהם הדברים הרגילים ומצויים תמיד, אינם באים מכח הטבע ח"ו כי אם מ"דבר הכתוב" – העשרה מאמרות שבכתוב, המחיים ומקיימים את כל הנבראים כולם בכל רגע ורגע (ראה שער היחוד והאמונה בתחלתו), והקב"ה הוא זה שמנהיג את ה"עולם כמנהגו" כרצונו יתברך.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ו עמ' 141)

חידושי סוגיות

עיון ופלפול בסוגיות הפרשה

פלוגתת בבלי וירושלמי בגדר שעבוד ערב

יסיק דנחלקו הבבלי והירושלמי בדין ערב לאחר מתן מעות, ויתלה זה בגדר שעבוד ערב בלא קנין אי הוי כאילו לזה בעצמו או שקיבל עליו חיוב צדדי

רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אע"פ שקילס רבי ישמעאל את בן ננס, הלכה כמותו". היינו דלדינא, אף המקבל ע"ע ערבות לאחר שהלוה המלוה, נשתעבד וגובין ממנו מנכסים משועבדים. ולאח"ז הובא שם בסוגיין – "איבעיא להו בחנוק מה לי אמר רבי ישמעאל (דלמא משום צערא דחברי' שנחנק נמי גמר ומקנה או דלמא מתכוין הוא להצילו מחניקה ומצוה הוא דקא עביד ולא ומידי חסרי' ולא הוי ערב. רשב"ם), תא שמע דאמר ר' יעקב אמר רבי יוחנן חלוק הי' ר' ישמעאל אף בחנוק, הלכה כמותו או אין הלכה כמותו,

תנן במתני' דסוף ב"ב "ערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין. מעשה ובא לפני רבי ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין, אמר לו בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין, אמר לו למה, אמר לו הרי החנוק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו [ואני אתן לך] פטור, שלא על אמונתו הלוהו, אלא איזהו ערב שהוא חייב, הלוהו ואני נותן לך חייב, שכן על אמונתו הלוהו. . ואמר רבי ישמעאל. . והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס". ובגמרא קעו סע"א: "אמר

כר"י דס"ל שבחנוק משתעבד בלא קנין, עיי' במראה הפנים לירוש' שם.

ולכאורה פירוש הפני משה בזה הוא תימה, דאינו מובן כלל מנא לי' לר' יוסי לומר דנתכוונו שיגבה רק מן המציל ולא מן הלוה, ועד שתמה על זה דזה ודאי לא יתכן, ומהיכי תיתי לא פירש בדרך הפשוטה דנעשה כערב בכל מקום, וגובין מן הלוה תחילה (כמפורש במשנה התם (בבלי קעג סע"א ואילך, ובירושלמי ה"ח) פרטי הדינים שבזה), וכן משמע התם בכל הסוגיא. ועוד קשה, דלפירוש הפני משה נתייסדה תמיהת ר' יוסי על הסברא דלא נתכוין זה אלא להצילו, ואינו מובן מה חידש בזה ר' יוסי על בן ננס, דהא סברא זו היא היא מה שכבר טען בן ננס כנגד ר' ישמעאל במתני', ומה רצה לחדש ר' יוסי במה שחזר על דבריו בן ננס דאיפליג אר' ישמעאל.

ולזה מסתבר יותר לפרש באופן אחר, דדברי ר' יוסי שבירושלמי אינם בלשון תימה, אלא הם המשך אחד למה דפסקו התם מקודם לזה, ולהירושלמי הסיקו דלא כהבבלי, דהלכה כר"י אף בחנוק שאין צריך לקנין ומשתעבד לחוב הלוה, וזהו שבא ר' יוסי בדבריו, דרצונו לפרש הסברא מה שבחנוק משתעבד אף בלא קנין (ובזה יתבאר להלן מה שנקט בלשונו דאינו גובה מן הלוה, רק מן הערב). ועיי' גם במהר"א פודלא ובשדה יהושע לירוש'.

ויובן סברת הירוש' בהקדם הא דאמר רב אשי שם קעג ע"ב גבי שעבוד ערב בכל מקום שהוא בלא קנין, ד"בההוא הנאה דקא מהימן לי' גמר ומשעבד נפשי",

תא שמע דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן חלוק הי' רבי ישמעאל אף בחנוק והלכה כמותו אף בחנוק. ולבסוף מסיק: אמר רב יהודה אמר שמואל חנוק וקנו מידו משתעבד, מכלל דערב בעלמא לא בעי קנין. . והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין, אחר מתן מעות בעי קנין. המורם מזה להלכה, דשעבוד דחנוק הוא דוקא בשקנו מידו.

והנה בירושלמי סוף ב"ב הביאו ג"כ למימרא הנ"ל דהלכה כר"י דחנוק משתעבד, ולא אמרו דבעי קנין: ר' יסא בשם ר' יוחנן אמר אע"פ שקילסו ר' ישמעאל את בן ננס, על מדרשו קלסו, אבל אינה כבן ננס. שמעון בר וזה בשם ר' יוחנן אף בחנוק הלכה כרבי ישמעאל. ע"כ. היינו, דבירושלמי לא הוסיפו להביא אף דברי שמואל דרק בקנו מידו משתעבד, רק סיימו שם בהא דא"ר יוסי - "ואת שמע מיני", בר נש דהוה צייד לחבר' בשוקא אתא חד ומר שבקי' ונא יהב, מן אהן גביי ומן אהן לא גביי". ובפני משה פירש דדברי ר' יוסי נאמרו בלשון תמיהה, דאי נימא דהלכה כר"י אף בחנוק, יבוא מזה לדינא דמי שצד חבירו בשוק (מל' הכתוב "צודה לקחת נפשו") ובא אחר ואמר "שבקי' ואנא יהב לך", יצטרך המלוה לגבות מאותו שאמר שבקי' ולא מן הלוה עצמו, וזה דבר תימה, דהא "במה נעשה זה בעל חוב שלו דלא הי' מתכוין אלא להציל את זה וקסבר מצוה קעביד" (ל' הפני משה שם). ולפירוש הפני משה יעלה, דבירושלמי ג"כ הסיקו כהבבלי לתמוה מן הדין דבחנוק ישתעבד (בלא קנין), כמ"ש במראה הפנים שם, ולזה בחנוק אין הלכה

שגרם להחסיר הממון מן המלוה, וכיון שמפשטות הגמרא לא מצינו שהוא רק מגדר "גרמי" והדומה (שנאמר שעצם מה שעשה דבר הגורם להחסיר ממון הוא המחייב), אלא שע"ז נשתעבד בעצמו, פירוש, דכיון שהוצאת הממון ע"י המלוה היתה רק על סמך דברי הערב, הוי כאילו הוא המוציא ממון מן המלוה ובוזה משתעבד להשיב לו הממון, ככל לזה המוציא ממון ממלוה שע"ז נשתעבד לו. היינו דהוי כאילו קיבל הערב עצמו המעות מן המלוה (ראה תוס' ר"ד קידושין ח, ב), והוא העומד במקום הלזה לפרוע (ולדרך זו הא דגובין מן הלזה תחילה ולא מן הערב (ב"ב קעג, ב ואילך), הוא כעין תנאי צדדי בדיני הערב, ואינו מעצם גדרו. ואכ"מ).

אמנם, לדרך האחרת שעבוד הערב הוא נפרד מהוצאת מעות ההלוואה ע"י המלוה, ונעשה ע"י מה שהערב קיבל ממנו עוד הנאה אחרת שהאמינו, דקבלה זו היא כקנין שע"ז גמר ומשעבד נפשי' לשלם למלוה מעותיו. עיי' ריטב"א בקידושין שם. מחנה אפרים הל' ערב ס"א.

והנפק"מ בזה, הוא בהדין דחנוק דלעיל, דבאם השעבוד הוא במה שהוציא ממון על פיו, הא בחנוק שהוא אחר מתן מעות, "לאו מידי חסרי" (כלשון הרשב"ם דלעיל), ולא נתן המלוה ממון על פיו, וא"כ ליכא כאן סמיכות המלוה על הערב, כמו במי שהוציא ממון על פיו, ולכך יצטרך קנין, ובלא קנין לא גמר ומשעבד נפשי'. אבל באם השעבוד הוא ע"י שמקבל הנאה במה שמאמינו המלוה, הא הכא איכא אמירתו ד"אמר שבקי' ואנא יהב",

דבפשטות יש לפרש בדבריו, דשעבוד הערב הוא ממה שהרויח ממון מן המלוה במה שהאמינו, שהיא טובת הנאה, וע"י ריוח זה שהרויח מן המלוה נשתעבד אליו לשלם לו ממון. וכן משמע בכמה פוסקים (ראה ריטב"א קידושין ז רע"א) דשעבוד ערב תלוי בהנאת מה שהאמינו המלוה. והוא ע"ד דמצינו בשומר שכר שיכול להתנות ולשעבד עצמו להיות חייב בתשלומין כשואל, מבלי שיצטרך קנין ע"ז, כיון ד"בההיא הנאה דקא נפיק לי' קלא דאינש מהימנא הוא גמיר ומשעבד נפשי'" (ב"מ צד ע"א).

אמנם, הנמוקי יוסף בסיום ב"ב, כתב גבי ערב שנשתעבד בשעת ההלוואה, דשעבודו בלא קנין הוא "כיון דעל פיו הוציא מעותיו מתחת ידו", וכן ביאר יסוד זה בארוכה בסוגיא שלפנ"ז (לדף קעד, א ד"ה אמר רב הונא): "ואע"פ שאין שם קנין אלא באמירה בעלמא משתעבד לי', דמצי אמר לי' המלוה אם לא היית אתה לא הייתי מלוה אותו כלל" (ועד"ז הוא ברבינו גרשום סוף ב"ב: דמצי אמר לי' אי לאו את לא נפיק זווי מתחת ידי). ולדרך זו הא דאמר רק אשי דהשעבוד הוא מטובת ההנאה שהאמינו, פירש בנמוקי' דהוא טעם רק דלא להוי כאסמכתא בעלמא, אלא הוא קנין בלב שלם, אבל השעבוד עצמו חל רק ע"י שהוציא ממנו המעות שהלוה.

פירוש, דשעבוד ערב בלא קנין איכא לפרש בב' אופנים, לדרך אחת אינו כלל ע"י שמקבל ממנו הנאה אחרת וכיו"ב, כ"א רק במה ש"על פיו הוציא מעותיו",

הערב בלא קנין, ולזה אף בחנוק הסיקו דמשתעבד בלא קנין. וזהו שבא ר' יוסי לפרש בדבריו, דבלשונו שאמר "מן אהן גביי מן אהן לא גביי" לא נתכוין לומר המסקנא לדינא ממי יגבה, דאינו גובה כלל מן הלוה, דזה אינו כנ"ל, אלא רק נתכוין לפרש הטעם לשעבוד הערב (עיי' נועם ירושלמי לירוש' כאן ובס"פ איזהו נשך), דכיון שע"י אמירתו גרם שבפועל לא יתבע המלוה יותר מן הלוה, ולא יצר אותו לחונקו בשוק (אף שיכול עדיין לגבות ממנו מן הדין), כיון שמאמין את הערב במה שאמר "שבקי" ואנא יהב", א"כ מעתה ילך לבקש מעותיו אצל הערב לבדו, ולכך קיבל הערב טובת ההנאה שבהאמנת המלוה אותו, ובקבלת הנאה זו נשתעבד ואינו צריך לקנין.

שהאמינו המלוה ועזב את הלוה אחר ששמע ממנו כן, ובהנאה זו שהסיר מחבירו צער החניקה או בההנאה שהאמינו המלוה ושבק הלוה על ידו, גמר ומשעבד נפשי'.

ועפ"ז יש לומר דבזה גופא איפליגו הבבלי והירושלמי, דשיטת הבבלי היא כפירוש הנמוק"י ורבינו גרשום, דאין מספיק ב"ההיא הנאה דקא מהימן לי" לשעבד הערב (ורק שמועיל דלא להוי כאסמכתא בעלמא, אחר שישנו להשעבוד ע"י דבר אחר שהוא במקום הקנין). דבהנאה זו לא די כדי להחיל עליו שעבוד (בלא קנין), ומה שבא כאן במקום הקנין להחיל השעבוד הוא במה שהחסיר המלוה ממונו על פיו, וכיון שבחנוק ליתא לסברא זו, הסיקו דלא יועיל שעבודו אם לא ע"י מעשה קנין.

משא"כ הירושלמי אזל בדרך האחרת, דקבלת הנאה זו יפה כחה לבדה לשעבד

תורת חיים

מכתבי עצות והדרכות בעבודת השי"ת
בחייו היום יום

ביטחון בה' לזרעא חייא וקיימא

לא תהיה... עקרה בארצך (כג, כו)

להיות חזקים בבטחון בבורא העולם

במענה על מכתבה בו כותבת אודות מצב רוחה, תקותה ומשאלתה מהשם יתברך ויתעלה לילדים בריאים.

כיון שזו אחת מהמצוות החשובות ביותר של תורתנו הקדושה תורת חיים, צריכים להיות חזקים בבטחון בבורא העולם שהוא יתן את האפשרות שהיא ובעלה שיחיו יקיימו את המצוה. אבל מובן מאליו שאי אפשר להורות להקדוש ברוך הוא על הלוח שזה מוכרח להיות בזמן מסוים, כפי שנראה לה, כי השם יתברך הוא מקור הטוב, הרי ודאי שהוא ברוך הוא יודע איזה זמן הוא טוב, ואז ימלא את משאלות לבבה לטובה.

אך אפשר, מתוך בטחון חזק במילוי הבקשה, להתפלל שזה יבוא מה שיותר מהר, ומה שכותבת אודות איבוד התקוה חס ושלום, לבת ישראל אסור לומר זאת, כי השם יתברך הוא כל יכול ורוצה שלכל יהודי יהי טוב לא רק ברוחניות אלא גם, אכן, בגשמיות.

בברכה שתפלתה בהאמור תתקיים בקרוב ושיהיו ממנה בשורות טובות.

נותן התורה יעזור שיוכלו לקיים את המצוה כפי שהוא רוצה

במענה על מכתבה . . על פי בקשתה יזכירוה על הציון הק' של חמי כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, למילוי משאלות לבה לטובה. וכיון שלידת ילדים היא אחת מהמצוות החשובות ביותר שהשם יתברך ציוה לכל אחד מבני ישראל, יש להיות חזק בבטחון בנותן התורה שהוא גם יעזור שיוכלו לקיים את המצוה כפי שהוא, ברוך הוא, רוצה.

מובן מאליו שצריך לעשות גם בדרך הטבע על פי הוראות של רופא מומחה בתחום זה, אבל בד בבד עם זה להיות עם בטחון שהשם יתברך, הרופא כל בשר ומפליא לעשות, יעזור בזה, ובזמן המתאים ובשעה טובה תוכל לבשר בשורות טובות בזה.

(תרגום מאגרות קודש ח"ב עמ' קלב ואילך - אגרות קודש מתורגמות ח"ב עמ' 238)

צריך האדם לעשות מה גם בדרך הטבע

במענה על מכתבה . . בו כותבת אודות משאלות לבכם לטובה שיברכם השם יתברך בעוד ילדים חיים וקיימים נוסף על הבת שלהם שתליט"א ומוסיפה אשר בעלה לא רצה לשאול דעת רופא, מפני מה זה איזה שנים שלא נפקדו בבנים.

והנה ידוע הנהגת התורה אשר אף שהשם יתברך הוא בורא העולם ומנהיגו והרופא כל בשר ומפליא לעשות, בכל זה צריך האדם לעשות מה גם בדרך הטבע, ובלשון חכמינו זכרונם לברכה, התורה נתנה רשות לרופא לרפאות, ולכן צריך לדבר עוד הפעם עם בעלה שי' אשר הוא וגם היא יתבקרו על ידי רופא מומחה במקצוע ויעשו כהוראתו.

ומובן שביחד עם זה צריכים להוסיף שניהם בעניני תורה ומצות וביחוד בשמירת חוקי ודיני טהרת המשפחה צניעות וכיוצא בזה וכן בנתינתם לצדקה, ולהתפלל לנותן התורה והמצוה שימלא משאלות לבכם האמורות לטובה.

ומהנכון שיבדקו התפילין של בעלה ואת המזוזות בדירתם שיהיו כולן כשרות כדין, והיא תשמור על מנהגן הטוב של בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב שבת וערב יום טוב למילוי משאלות לבכם האמורות.

כנראה ממכתבה הנה היא בת כהן, ואם הבעל שלה אינו כהן, אזי נוסף על כל האמור לעיל, נכון שיהי' בעלה בקי בתוכן איזה מסכת ממסכתות הש"ס ויכול להיות גם במסכתות קטנות וכמו מסכת כלה וכיו"ב.

בברכה לבשורות טובות.

(אגרות קודש ח"ד עמ' שפג)

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

סדר בלימוד החסידות

כך אמרו חסידים הישנים: "כשלמדנו איזה ענין עשרה או חמשה עשרה פעמים עמדנו על המפתן, וכאשר הרהרנו והתבוננו בו עשרים ושלשים פעמים נפתחו לנו שערי בינה בהיכלי ענג אין סוף"

סדר הלימוד בתורת החסידות הוא כסדר לימוד גליא שבתורה

במענה על מכתבו השואל ודורש בסדר לימוד החסידות, וסבת העדר יכולת ההתבוננות והתפעלות הנפש.

הנה סדר הלימוד בתורת החסידות הוא כסדר לימוד גליא שבתורה, דכללות הלימוד בתחלתו הוא ע"י מורה ומלמד, מורה דרך הלימוד, והתחלת הלימוד הוא בדברי לימוד שלפי ערך חושי התלמיד, כי במושכלות הנה מלבד זאת שיש בהם שכל קל ושכל חמור, הרי יש שכלים שיש להם דוגמאות במציאות שבנקל יותר לתפוס ענינם מכמו השכלים שאין להם תפיסא במציאות, אשר על כן הנה הלימוד צריך להיות בסדר.

ראשית הלימוד צריך להיות במאמרים המובנים (ולא בהביאורים של לקוטי תורה, אשר רובם צריכים הסברה מפי מורה ומלמד) וללמוד אותם שלא במהירות ("ניט געאיילט") וגם לא בדקדוק יתר על המדה, כי אם באופן המיצוע.

לאחר שילמוד איזו שורות אשר בהם סליק ענינא, יחזור על הנאמר בשורות אלו ("איבער ריידן בעל פה"), וכן כאשר יגמור ללמוד פרק אחד מהמאמר, יחזור אותו בעל פה, ויהי' הענין מסודר אצלו כמספר איזה סיפור לחבירו שיספר לו דבר דבר על אופן,

כן תהי' החזרה שיחזור בינו לבין עצמו את אשר למד, עד אשר ילמוד המאמר כולו, ויהי' בקי שיוכל לחשוב ולהרהר בו, כחושב ומהרהר באיזה סוגיא שלמד עם פרש"י ותוספות ומעייין בסברתם.

והנה כאשר האדם לומד איזה סוגי' והוא מבין ומשיג את מושכל הסוגיא, הלא בהכרח שיתפעל בנפשו על הנועם השכלי, אשר כן הוא בהבנת ענין שלומד בתורת החסידות, דכאשר מבין ומשיג המושכל הנה הוא מתפעל בשכלו על נעימות המושכל, וכל מה שיעמיק דעתו יותר ויותר לחשב ולהרהר יותר בהמאמר שלומד, הנה מלבד זאת שיעלה במעלת הידיעה וההבנה יותר, הנה יתגדל ויתרחב הענג ביותר, עד אשר יתלהב ויתלהט גם הלב להיות נמשך אחר הטוב המעולה והמשובח הנרגש במוחו ותעלומות לבו בהבנת הענין ההוא.

התבוננות של לימוד והתבוננות של תפלה

והנה עם היות שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורים, והכל לפי ערך המשיג ולפי גודל המושג, אבל כך אמרו חסידים הישנים, כשלמדנו איזה ענין עשרה או חמשה עשרה פעמים עמדנו על המפתח, וכאשר הרהרנו והתבוננו בו עשרים ושלושים פעמים נפתחו לנו שערי בינה בהיכלי ענג אין סוף.

וכך היא המדה, דיש התבוננות ויש התבוננות, יש התבוננות של לימוד, ויש התבוננות של תפלה, ועם היות אשר שתיהם בשם אחד יקראו להיות תוכנם אחד, אבל עם זה הרי חלוקים הם בגוף ועצם ענינם, התבוננות דלימוד היא שעמל ויגע בדיעת המושכל ההוא, הבנתו והשגתו, וההתבוננות דתפלה, היא ההסתכלות החזקה בטוב טעם האלקי שבמושכל ההוא.

ובעומק הענין הנה ההפרש בין ב' אופני ההתבוננות הוא, דבהתבוננות דלימוד הוא לומד את המושכל ותופס בו, ובהתבוננות דתפלה המושכל תופס בו ונכנס בפנימיותו ומקשרו אליו, מלפפו ומלהטו עד אשר חי' יחי' בחיות פנימי, בעריבות נעימות מתיקות ההוא.

ילמוד את הקונטרסים בסדר מסודר כאמור וירגיל את עצמו לחשוב ולהרהר בהענינים שלמד, הנה בעזה"י ירגיש חיות פנימי.

עצה טובה להבנה היא, ללמוד עם זולתו דאז טבע הלימוד גורם לחזור הדברים בדבור של הסברה המביא תועלת רב, והשם יתברך יעזורו ללמוד וללמד על מנת לשמור לעשות ולקיים, מתוך טוב לבב בגשמיות וברוחניות.